

บทที่ 5
สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์นโยบาย เนื้อหา และผู้อ่าน ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพมหานคร ฉบับแยกส่วนจุดประกาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายและความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ วิเคราะห์เนื้อหาสารคดีในฉบับแยกส่วนจุดประกาย และความคิดเห็นของผู้อ่าน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ กับเนื้อหา และความคิดเห็นของผู้อ่านเกี่ยวกับเนื้อหาที่น่าสนใจ

กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย กองบรรณาธิการ 13 คน เนื้อหาที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกาย ระหว่างวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2536 ถึง 21 มีนาคม 2539 จำนวน 119 ฉบับ 442 เรื่อง และผู้อ่านทั้งสิ้น 145 คน

สรุปผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของฉบับแยกส่วนจุดประกาย

ฉบับแยกส่วนจุดประกายที่มีรูปแบบและเนื้อหาเช่นในปัจจุบัน เริ่มวางแผนเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2536 กำหนดออกเป็นรายวันเช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยปรับปรุงจากฉบับแยกส่วนจุดประกาย(เดิม) ที่ออกเป็นรายสัปดาห์ มีผู้รับผิดชอบด้านการนำเสนอเนื้อหาคือทีมงานจุดประกายเดิม และทีมศิลปวัฒนธรรมของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ภายใต้การกำกับดูแลของนายอดิศักดิ์ ลิ้มปฐมพัฒน์กิจ บรรณาธิการกรุงเทพธุรกิจ และนายมานพ อินสมด้วในฐานะหัวหน้าข่าวฉบับแยกส่วนจุดประกาย

สำหรับวัตถุประสงค์ในการออกฉบับแยกส่วนจุดประกาย คือการ
เพิ่มสีสันและความหลากหลายให้กับหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยมีเป้าหมาย คือ

1. เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่านสมาชิกหนังสือพิมพ์
กรุงเทพธุรกิจ

2. เพื่อขยายฐานผู้อ่าน

3. เพื่อเสริมภาพพจน์องค์กร

2. สภาพทั่วไปและกระบวนการทำงานของกองบรรณาธิการฉบับแยกส่วนจุดประกาย

กองบรรณาธิการฉบับแยกส่วนจุดประกาย ในระยะเวลาที่ศึกษา
มีจำนวน 19 คน ประกอบด้วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ 1 คน หัวหน้าข่าว 4 คน
ผู้ช่วยหัวหน้าข่าว 1 คน และนักข่าว 13 คน มีลักษณะการบริหารงาน คือ แบ่ง
ตามสายงานที่รับผิดชอบ เป็น 5 ทีม ได้แก่ ทีมข่าวบก ทีมข่าวศิลปวัฒนธรรม ทีม
ข่าวผู้หญิง-แฟชั่น ทีมข่าวบันเทิง ทีมวรรณกรรม โดยมีหัวหน้าข่าวแต่ละสายทำหน้าที่
กำกับดูแลและตรวจแก้งานเขียนของนักเขียนนักข่าว

ผลการศึกษาระบวนการทำงาน ปรากฏว่า กองบรรณาธิการฉบับ
แยกส่วนจุดประกาย มีการประชุมข่าวอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ทุกวันจันทร์ เพื่อเสนอ
ประเด็นข่าว ระดมความคิดเห็น และเสนอวาระพิเศษ สำหรับการทำงานของนัก
เขียนนักข่าว มีขั้นตอน ดังนี้

1. การคัดเลือกประเด็น
2. การนัดช่างภาพ

3. การรวบรวมข้อมูล
4. การนำเสนอเนื้อหา
5. การส่งงาน

3. นโยบายและความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ

จากการวิเคราะห์นโยบายของผู้บริหารหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ และผู้บริหารฉบับแยกส่วนจุดประกาย สรุปเป็นแนวนโยบายได้ดังนี้

1. ระดับบริหาร มีแนวทางในการนำเสนอเนื้อหา คือ ต้องมีความหลากหลายและลึกซึ้ง

2. ระดับปฏิบัติการ มีแนวทางในการนำเสนอเนื้อหา คือ ต้องการนำเสนอสารคดีที่เป็นสาระทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรมและบันเทิง โดยยึดหลักการการนำเสนอข้อเท็จจริง และข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับผู้อ่าน ด้วยความยุติธรรม

ด้านการศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกองบรรณาธิการ กลุ่มตัวอย่าง คือ กองบรรณาธิการฉบับแยกส่วนจุดประกาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำเสนอเนื้อหาในฉบับวันจันทร์ถึงวันเสาร์ จำนวน 13 คน พบว่าในจำนวนนี้เป็นผู้หญิง 8 คน ผู้ชาย 5 คน โดยเฉพาะนักเขียนนักข่าวในกองบรรณาธิการส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ด้านการศึกษาส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาท

สำหรับผลการศึกษาคำความคิดเห็นของกองบรรณาธิการในด้านต่างๆ ปรากฏว่า จุดมุ่งหมายสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของกองบรรณาธิการจุดประกาย คือ อรรถประโยชน์ต่อสังคม และบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของสื่อมวลชน

ส่วนใหญ่มองเห็นว่าเป็นการทำความจริงให้ปรากฏ ส่วนบทบาทของจุดประกายเอง
กองบรรณาธิการส่วนใหญ่มองเห็นว่าเป็นการสร้างสำนึกร่วมกันในสังคม

ด้านการประเมินภาพรวมของรูปแบบและเนื้อหา กองบรรณาธิการ
ส่วนมากแสดงความพอใจต่อรูปแบบและเนื้อหาต่างๆ ในระดับปานกลางถึงดี
มีเพียงความรวดเร็วในการรายงานและความยาวของสารคดีเท่านั้น ที่จัดอยู่ในชั้น
พอใช้ ส่วนความคิดเห็นต่อปริมาณเนื้อหาที่น่าสนใจเสนอในแต่ละประเภท ส่วนใหญ่มองเห็น
ว่าน่าสนใจได้อย่างเหมาะสม

การศึกษาการให้ความสำคัญต่อลักษณะเนื้อหาแต่ละประเภท ปรากฏว่า
กองบรรณาธิการให้ความสำคัญกับเรื่องที่มีแง่มุมกระตุ้นสำนึกทางสังคมมากที่สุด
รองลงมาคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ต่อมาคือสารคดีความสนใจทั่วไป
สารคดีเชิงข่าว เรื่องที่เน้นการให้ข้อมูลความรู้ การนำเสนอเรื่องราวของชนชั้น
กรรมมาชีพหรือผู้ด้อยโอกาสตามลำดับ ถัดมาเป็นเรื่องที่น่าสนใจจุดยืนของผู้เขียน
และเรื่องราวเกี่ยวกับชนชั้นกลางอยู่ในลำดับเดียวกัน รองสุดท้ายคือเรื่องที่น่าสนใจ
เสนอเรื่องราวของชนชั้นสูงและเรื่องที่ทำให้ความสนุกสนานอยู่ในลำดับเดียวกัน ส่วน
อันดับสุดท้ายคือเรื่องที่รายงานโดยไม่แสดงจุดยืนของผู้เขียน

สำหรับผลการศึกษาความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ ต่อสาระใน
การนำเสนอเนื้อหา พบว่ากองบรรณาธิการให้ความสำคัญกับการนำเสนอเรื่อง
ราว ประเด็น หรือมุมมองใหม่มากที่สุด รองลงมาคือการอธิบายความให้ข้อมูล
ความรู้ ถัดมาเป็นการนำเสนอที่เสนออย่างหลากหลาย และสุดท้ายคือการเสนอ
ประเด็นความขัดแย้ง พร้อมแสดงความคิดเห็นประกอบ ในด้านรูปแบบการนำเสนอ
เนื้อหา ผลปรากฏว่ากองบรรณาธิการเห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดคือการเขียนให้เหมาะสมกับ
สาระของเรื่องที่น่าสนใจ

4. ผลการวิเคราะห์เนื้อหา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือฉบับแยกส่วนจุดประกาย ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหมุนเวียน จำนวน 119 ฉบับ สำหรับเนื้อหาในการวิเคราะห์ คือเนื้อหาประเภทสารคดี จำนวน 442 เรื่อง ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

ปริมาณเนื้อหาแต่ละประเภทที่นำเสนอในฉบับแยกส่วนจุดประกาย แยกตามลักษณะเนื้อหา ปรากฏว่า มีเนื้อหาที่เน้นการให้ข้อมูลความรู้มากที่สุด รองลงมาคือ สารคดีเชิงข่าว สารคดีความสนใจทั่วไป เรื่องที่ให้ความสนุกสนาน เรื่องที่แสดงจุดยืนของผู้เขียน เรื่องที่มุ่งกระตุ้นสำนึกทางสังคมอย่างเด่นชัด เรื่องที่รายงานโดยไม่แสดงจุดยืนของผู้เขียน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นกรรมมาชีพหรือผู้ด้อยโอกาส การนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นกลาง และการนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นสูง ตามลำดับ

สำหรับสาระสำคัญของเนื้อหาแต่ละประเภท พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่นำเสนอในฉบับแยกส่วนจุดประกายเป็นการอธิบายความให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น ตามด้วยการนำเสนอทัศนะจากผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ นักวิชาการ ต่างๆ ถัดมาเป็นการนำเสนอเรื่องใหม่ ประเด็นหรือมุมมองใหม่ และสุดท้ายคือการเสนอประเด็นความขัดแย้ง พร้อมแสดงความคิดเห็นประกอบ

ด้านรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ผลปรากฏว่า การเขียนแบบรายงาน ด้วยภาษาที่เรียบง่าย ไม่เน้นการพรรณนา พบมากที่สุด รองลงมาคือการเขียนที่ประกอบไปด้วยความเห็นของผู้เขียน ถัดมาเป็นการเขียนที่เน้นการพรรณนาสร้างบรรยากาศของเรื่อง ตามด้วยการดำเนินเรื่องด้วยรูปแบบของเรื่องสั้น มีการนำบุคคลมาเป็นตัวดำเนินเรื่อง และที่พบน้อยที่สุดคือการเขียนด้วยสื่อนักสนทน เป็นกันเองกับผู้อ่าน

5. ผลการวิเคราะห์ผู้อ่าน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาความคิดเห็นและความต้องการด้านเนื้อหาของผู้อ่าน คือ กลุ่มผู้อ่านจากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 145 คน แบ่งเป็นผู้อ่านสมาชิกหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจที่อ่านจุดประกาย 75 คน ผู้อ่านสมาชิกหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ แต่ไม่อ่านจุดประกาย 19 คน และผู้อ่านฉบับแยกส่วนจุดประกาย ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ 51 คน

จากผู้อ่านกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 145 คน ผลปรากฏว่าเป็นเพศชายร้อยละ 51 เพศหญิงร้อยละ 49 ส่วนมากอายุระหว่าง 20-29 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 20,001-50,000 บาท

สำหรับผู้อ่านสมาชิกหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจทั้งหมด 94 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารในองค์กรเอกชน มีวัตถุประสงค์ในการเป็นสมาชิกเพื่อติดตามรายงานข่าวประจำวัน โดยมีเหตุผลคือ กรุงเทพธุรกิจให้ข้อมูลละเอียดลึกซึ้งในข่าวสารด้านที่ต้องการ

ผลการศึกษาพฤติกรรมของผู้อ่านจุดประกาย ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกจำนวน 126 คน พบว่าส่วนใหญ่ติดตามอ่านฉบับแยกส่วนจุดประกายมากกว่า 4 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยอ่านตามความสนใจมากที่สุด

สำหรับการวิเคราะห์ความคิดเห็นและความต้องการด้านเนื้อหา ผลปรากฏว่า ผู้อ่านประเมินภาพรวมในรูปแบบและเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี มีเพียงความถูกต้องแม่นยำเท่านั้นที่อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความคิดเห็นต่อปริมาณเนื้อหาแต่ละประเภท พบว่าผู้อ่านส่วนใหญ่เห็นว่าฉบับแยกส่วนจุดประกายนำเสนอเนื้อหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

การศึกษาการให้ความสำคัญต่อลักษณะเนื้อหาแต่ละประเภท จากความคิดเห็นของผู้อ่านฉบับแยกส่วนจุดประกาย ปรากฏผลคือ ผู้อ่านให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เน้นการให้ข้อมูลความรู้มากที่สุด รองลงมาคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ถัดมาคือ เรื่องที่ให้ความสนุกสนาน สารคดีความสนใจทั่วไป เรื่องที่มุ่งกระตุ้นสำนึกทางสังคม สารคดีเชิงข่าว การนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ด้อยโอกาส การนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นกลาง การนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นสูง เรื่องที่รายงานโดยไม่แสดงจุดยืนของผู้เขียน และเรื่องที่ไม่แสดงจุดยืนของผู้เขียนตามลำดับ

ในด้านสาระสำคัญของเนื้อหา ผู้อ่านให้ความสำคัญกับการเสนอเรื่องราว ประเด็นหรือมุมมองใหม่มากที่สุด รองลงมาคือ การอธิบายความมาให้ข้อมูลความรู้ ตามด้วยการนำเสนอทัศนะอย่างหลากหลาย และสุดท้ายคือการเสนอประเด็นความขัดแย้ง พร้อมแสดงความคิดเห็น ส่วนรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ผู้อ่านเห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดคือการเขียนด้วยภาษาที่เรียบง่าย ดำเนินเรื่องกระชับ ไม่เน้นการพรรณนา

6. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างนโยบาย เนื้อหา และผู้อ่าน

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ กับเนื้อหาที่นำเสนอ และความคิดเห็นของผู้อ่านฉบับแยกส่วนจุดประกาย โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากอันดับความสำคัญของลักษณะเนื้อหาแต่ละประเภท และสาระสำคัญในการนำเสนอเนื้อหา ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 คู่ ในแต่ละส่วนคือ

ลักษณะเนื้อหา

1. นโยบายความคิดเห็นของกองบรรณาธิการในด้านการนำเสนอเนื้อหาแต่ละประเภท สัมพันธ์กับเนื้อหาที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกายน้อย $\rho = 0.327$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากองบรรณาธิการไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาได้ตรงตามความคิดเห็นหรือความคาดหวังของตน

2. ความคิดเห็นของผู้อ่านเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหา สัมพันธ์กับลักษณะที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกายในระดับปานกลาง $\rho = 0.490$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกายตรงกับความสนใจของผู้อ่านในระดับหนึ่ง

3. ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการกับความคิดเห็นของผู้อ่านเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกาย สัมพันธ์กันค่อนข้างมาก $\rho = 0.587$ แสดงให้เห็นว่ากองบรรณาธิการมีความคิดเห็นสอดคล้องกับความคิดเห็นและความต้องการด้านเนื้อหาของผู้อ่าน

สาระสำคัญในการนำเสนอเนื้อหา

1. นโยบายความคิดเห็นของกองบรรณาธิการเกี่ยวกับสาระสำคัญในการนำเสนอเนื้อหา สัมพันธ์กับเนื้อหาที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกายค่อนข้างน้อย $\rho = 0.4$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากองบรรณาธิการไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาได้ตรงตามความคิดเห็นหรือความคาดหวังของตนเท่าที่ควร

2. ความคิดเห็นของผู้อ่าน สัมพันธ์กับสาระสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายค่อนข้างน้อย $\rho = 0.4$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า

สาระสำคัญของเนื้อหาที่นำเสนอในฉบับแยกส่วนจุดประกาย ไม่ตรงกับความสนใจของผู้อ่านเท่าที่ควร

3. ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ สัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้อ่านในระดับสูงสุด $\rho = 1$ แสดงให้เห็นว่ากองบรรณาธิการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาระสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกาย ตรงกับความคิดเห็นและความต้องการด้านเนื้อหาของผู้อ่านทุกประการ

ดังนั้นการทดสอบสมมุติฐาน จากผลการศึกษาค้างนี้ จึงเป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัยเพียงบางส่วน กล่าวคือ ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการกับความคิดเห็นของผู้อ่านมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน แต่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการสัมพันธ์กับเนื้อหาที่นำเสนอค่อนข้างน้อย เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของผู้อ่านกับเนื้อหาที่นำเสนอในฉบับแยกส่วนจุดประกาย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์นโยบาย เนื้อหา และผู้อ่าน หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับแยกส่วนจุดประกาย ปรากฏว่านโยบายความคิดเห็นของกองบรรณาธิการและความคิดเห็นของผู้อ่าน มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง ในขณะที่เนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายสัมพันธ์กับความคิดเห็น หรือคาดหวังของกองบรรณาธิการและผู้อ่านค่อนข้างน้อย เป็นผลให้การสื่อสารระหว่างกองบรรณาธิการกับผู้อ่าน ผ่านทางเนื้อหา โดยเฉพาะเนื้อหาสารคดี ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของฉบับแยกส่วนจุดประกายนั้นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

โดยเฉพาะความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ กับการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งน่าจะเป็นไปในลักษณะที่กองบรรณาธิการคิดเห็นอย่างไรก็นำเสนอเนื้อหาไปตามนั้น กลับพบว่าในทางปฏิบัติ เนื้อหาที่ปรากฏมีลักษณะและสาระสำคัญ

ไม่ตรงกับความคิดหวังของกองบรรณาธิการ โดยประเภทของเนื้อหาที่กองบรรณาธิการแสดงความเห็นต่างจากเนื้อหาที่น่าสนใจมากที่สุด คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน กล่าวคือในขณะที่กองบรรณาธิการแสดงความเห็นว่าลักษณะเนื้อหาประเภทนี้ มีความสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายเป็นอย่างยิ่ง กลับปรากฏปริมาณของเนื้อหาประเภทนี้ในอันดับท้ายๆ

อีกด้านหนึ่งคือการนำเสนอเรื่องราว ประเด็น หรือมุมมองใหม่ ซึ่งกองบรรณาธิการแสดงให้เห็นว่า เป็นสาระสำคัญที่ควรเป็นจุดเด่นของฉบับแยกส่วนจุดประกายมากที่สุด แต่จากการวิเคราะห์เนื้อหา กลับพบเนื้อหาประเภทนี้จำนวนไม่มากนัก

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของผู้อ่าน กับเนื้อหาที่ปรากฏ พบว่ามีความสัมพันธ์กันค่อนข้างน้อยเช่นกัน กล่าวคือเนื้อหาบางส่วนยังไม่ตรงกับความสนใจของผู้อ่าน เช่น ผู้อ่านให้ความสนใจกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากเป็นอันดับที่ 2 แต่พบเนื้อหาประเภทนี้ในฉบับแยกส่วนจุดประกายระหว่างปี พ.ศ. 2536-2539 ในปริมาณไม่มากนัก คืออันดับที่ 8 ของเนื้อหาแต่ละประเภท นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อหาที่ผู้อ่านให้ความสนาใจน้อยที่สุด คือเรื่อง que แสดงจุดยืนของผู้เขียน ในเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกาย มากเป็นอันดับที่ 5 ด้วย ซึ่งความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ข้อจำกัดเรื่องเวลา เนื่องจากเวลาคือปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่กำหนดคุณภาพของสารคดี การกำหนดเวลาส่งงานโดยมีเส้นตาย (Deadline) ให้นักเขียนนักข่าวต้องทำงานให้ทันเวลา โดยเฉพาะในหน้า (Page) ที่มีการแบ่งสัดส่วนของเนื้อหาอย่างชัดเจน และมีการกำหนดหัวข้อในการนำเสนอไว้อย่างตายตัวว่าในแต่ละวันจะเสนอเนื้อหาด้านใด เป็นผลให้นักเขียนนักข่าวจำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาให้ทัน แม้ว่าจะยังหาข้อมูลได้ไม่สมบูรณ์เพียงพอ หรือยังไม่ได้ตามที่

คาดหวังไว้ นอกจากนี้ นักข่าวในกองบรรณาธิการจุดประกาย (ยกเว้นทีมข่าวปก) ยังต้องรับผิดชอบคอลัมน์ประจำอื่นๆ อีก ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาทำสารคดีได้อย่างเต็มที่ ในอีกทางหนึ่ง นายองอาจ พึ่งพาชัย บรรณาธิการจุดประกาย มองปัญหาข้อจำกัดเรื่องเวลาในการเขียนสารคดีว่า ไม่ได้เกิดจากระยะเวลาในการทำน้อยเกินไป แต่เป็นผลมาจากการบริหารเวลาไม่เป็นของนักเขียนนักข่าว ทำให้ไม่สามารถทำตามที่คิดคาดหวังไว้ได้

2. ข้อจำกัดที่เกิดจากตัวบุคลากร ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวนักเขียน นักข่าวเอง มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดความสมบูรณ์แบบของสารคดี จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกองบรรณาธิการจุดประกาย พบว่าหลายครั้งนักเขียน นักข่าวไม่สามารถเขียนสารคดีได้ตามความคิด หรือความคาดหวังของกองบรรณาธิการได้ ทั้งนี้มาจากปัญหาหลักๆ คือ บางครั้งนักข่าวได้รับมอบหมายให้ทำสารคดีในเรื่องที่ตนเองไม่ถนัด ไม่มีความสนใจ ทำให้ขาดความเข้าใจและความกระตือรือร้นในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้สารคดีไม่น่าสนใจและไม่สามารถนำเสนอได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านเท่าที่ควร

อีกประการหนึ่ง เนื่องจากนักเขียนนักข่าวส่วนใหญ่ในกองบรรณาธิการมีความเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตนเองสูง ประกอบกับการให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่มุ่งกระตุ้นสำนึกทางสังคมเป็นอันดับ 1 ดังนั้นนักเขียนนักข่าวจึงมักจะเลือกนำเสนอเนื้อหาจากจุดยืนหรือมุมมองที่ตนเห็นว่าสำคัญ มากกว่าการทำตามความสนใจของผู้อ่าน ทำให้มีสารคดีบางประเภทที่กองบรรณาธิการให้ความสำคัญ แต่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้อ่าน

นอกจากนี้บรรณาธิการจุดประกายตั้งข้อสังเกตว่า ข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายประการหนึ่ง มาจากทัศนคติและความไม่ทุ่มเทให้กับงานของบุคลากรในกองบรรณาธิการเอง ทำให้เนื้อหาครั้งต่อครั้งทำได้ไม่ดีเท่ากับที่คิดไว้

3. แหล่งข่าวแหล่งข้อมูล ความพร้อมทางด้านข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการนำเสนอเนื้อหาประเภทสารคดี จากการศึกษาการทำงานของกลุ่มบรรณาธิการ พบว่าปัญหาอย่างหนึ่งในการทำงาน คือข้อจำกัดที่เกิดจากแหล่งข่าวหรือแหล่งข้อมูล ได้แก่ การนัดสัมภาษณ์แหล่งข่าว บางครั้งนักข่าวไม่สามารถนัดสัมภาษณ์แหล่งข่าวซึ่งเป็นกุญแจสำคัญของประเด็น (Key Information) ได้ตามกำหนดเวลา เช่นเดียวกับการขอข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ บางครั้งต้องผ่านขั้นตอนอย่างเป็นทางการ ซึ่งเสียเวลามาก แต่เนื่องจากสารคดีบางเรื่อง โดยเฉพาะสารคดีประกอบข่าว ต้องคำนึงถึงความทันเวลา ทำให้ต้องสัมภาษณ์แหล่งข่าวคนอื่นแทน หรือตัดมุมมองบางด้านออกไป เป็นผลให้เนื้อหาที่นำเสนอขาดความสมบูรณ์ หรือบางครั้งแหล่งข่าวไม่ให้ความร่วมมือและไม่สามารถหาข้อมูลจากแหล่งอื่นแทนได้ เช่น ไม่ให้ข้อมูลเอกสาร ไม่ให้สัมภาษณ์ หรือไม่ให้ระบุชื่อคนที่ให้สัมภาษณ์ เพราะเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อตนเอง ส่งผลให้เรื่องบางเรื่องขาดข้อมูลอ้างอิงที่เชื่อถือได้

นอกจากนี้จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ นักเขียนนักข่าวของฉบับแยกส่วนจุดประกายส่วนหนึ่ง มองว่าการที่แหล่งข่าว โดยเฉพาะแหล่งข่าวระดับสูงไม่ให้ความร่วมมือ เป็นเพราะนักเขียนนักข่าวสารคดี ไม่ได้ติดตามประเด็นข่าวอย่างต่อเนื่องเหมือนนักข่าวรายวัน ทำให้ไม่มีความสนิทสนมกับแหล่งข่าว ฉะนั้นถ้าต้องทาบประเด็นที่มาจากข่าว จะไม่สามารถหาข้อมูลได้ลึกเท่ากับนักข่าวรายวัน อีกส่วนหนึ่งมาจากหัวหน้าข่าวมักไม่ได้ออกไปทาบข่าวด้วยตัวเอง ทำให้ไม่มีแหล่งข่าวแหล่งข้อมูลที่จะแนะนำให้นักข่าวได้ ต่างจากหัวหน้าข่าวฉบับอื่นที่จะรู้จักแหล่งข่าวจำนวนมาก

ในส่วนของข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ เช่น ระบบเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร (Internet) ซึ่งเป็นแหล่งรวมของข้อมูลจำนวนมาก พบว่า นักเขียนนักข่าวส่วนใหญ่ไม่สามารถหาข้อมูลจากเครือข่ายดังกล่าวได้ หรือระบบฐานข้อมูลขององค์กร แม้ว่าบริษัทเดอะเนชั่น มีลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) จะมีการเก็บ

รวบรวมข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆไว้ แต่นักเขียนนักข่าวส่วนใหญ่มีความเห็นว่าข้อมูลเหล่านั้นไม่สามารถนำมาใช้ในการเขียนสารคดีได้ จึงไม่มีการหาข้อมูลด้วยวิธีการเหล่านี้ และจากปัญหาด้านข้อมูลดังกล่าว ทำให้เนื้อหาสารคดีบางเรื่องไม่มีความหลากหลายและลึกซึ้งตามแนวทางที่วางไว้

4. การประสานงานภายในและภายนอกกองบรรณาธิการ ปัจจุบันอีกประการที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหา จากการสังเกตพบว่าเมื่อนักเขียนนักข่าวไม่สามารถติดต่อขอข้อมูลจากแหล่งข่าวสำคัญได้ โดยแหล่งข่าวนั้นอาจเป็นนักการเมือง หรือนักธุรกิจ ซึ่งหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจเอง มีโต๊ะข่าวในสายข่าวเหล่านี้อยู่ แต่หลายครั้งนักข่าวจะไม่มีการประสานงานเพื่อขอความช่วยเหลือจากโต๊ะข่าวเหล่านี้ โดยให้เหตุผลว่า "ไม่สนิท" "เกรงใจ" ฯลฯ ซึ่งนอกจากจะไม่สามารถได้ข้อมูลด้านลึกแล้ว การจำกัดอยู่เฉพาะในกองบรรณาธิการที่ตนสังกัดยังทำให้การสร้างสรรค์ประเด็นหรือมุมมองใหม่เป็นไปได้ยาก

นอกจากนี้ยังพบว่า การประสานงานภายในกองบรรณาธิการเอง ถือเป็นข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง ในกรณีที่มีข่าวสำคัญซึ่งบรรณาธิการต้องการให้มีการวิเคราะห์เจาะลึกในทันทีของฉบับแยกส่วนจุดประกายอย่างทันเหตุการณ์ โดยต้องอาศัยความร่วมมือของนักเขียนนักข่าวในการรวบรวมข้อมูล ในทางปฏิบัติการทำงานลักษณะนี้เป็นไปได้ยาก เนื่องจากนักเขียนนักข่าวไม่ได้ประจำที่บริษัท กองบรรณาธิการไม่อาจตามตัวนักข่าวทุกคนได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันนักเขียนนักข่าวส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน หรือต้องรับผิดชอบกับชิ้นงานนั้นอย่างเต็มที่ เพราะการทำงานเป็นทีมจะใช้ชื่อผู้เขียนว่า "ทีมข่าวจุดประกาย" ต่างจากการทำงานตามปกติที่จะมีชื่อผู้เขียน (By Line) คนใดคนหนึ่งกำกับอยู่ อันเป็นการบังคับไปในตัวให้ผู้เขียนต้องรับผิดชอบต่อคุณภาพในงานเขียนของตน

ยิ่งไปกว่านั้น หากเป็นทีมข่าวอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ทีมข่าวบกจะคำนึงถึงภารกิจหลัก คือหน้าประจำของตนเองมากกว่าการหาสารคดีปก ดังนั้นการทำงาน

เป็นที่มั่งคั่งค่อนข้าง เป็นอุปสรรคของฉบับแยกส่วนจุดประกาย ในการนำเสนอเนื้อหาที่ต้องการข้อมูลมากและนำเสนออย่างรวดเร็ว

เกี่ยวกับเรื่องการประสานงานนี้ นายองอาจ ติงหาณิชย์ บรรณาธิการจุดประกายให้สัมภาษณ์ว่า

"การแค่ประชุมข่าวแล้วแจกประเด็นข่าวอย่างเดียวไม่พอ ต้องเกิดจากทีมงานทั้งโต๊ะช่วยกันระดมความคิด ช่วยกันวิเคราะห์ เรื่องหนึ่งอาจมีคนเขียนมากกว่า 1 คน อยู่คนละกรอบ มองกันคนละมุม เรียกว่าหลักในการสุ่มหัวเพื่อหาประเด็นใหม่ๆ ต้องใช้ทีมงานช่วยกัน แต่เรายังมีการสุ่มหัวน้อยไปนิด ข้อจำกัดของเราคือ พอแจกประเด็น แล้วก็หายไป อาทิตย์หนึ่งก็มาว่ากัน ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของงานและลักษณะของนักข่าวด้วย ที่ไม่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม อีกอย่างคือการแยกสัดส่วนในการทำงาน เป็นความชัดเจนอย่างหนึ่ง คือมีคนรับผิดชอบดูแลหน้าแต่ที่มันเป็นจุดบอดก็คือว่าเมื่อไปอยู่ตรงนั้นแล้ว ลักษณะของข่าวรวมทั้งน้อยลงไป ต่างคนต่างก็จะดูแลภารกิจของตัวเองเป็นหลัก"

5. สภาพโดยทั่วไปและกระบวนการทำงานของกองบรรณาธิการจุดประกาย เนื่องจากสมาชิกในกองบรรณาธิการมีความสนิทสนมและเป็นกันเองกันค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างเพื่อนนักข่าวด้วยกัน หรือระหว่างหัวหน้างานกับลูกน้อง ประกอบกับนโยบายในการบริหารงานที่เน้นการให้อิสระในการตัดสินใจแก่นักเขียนนักข่าว รวมทั้งบุคลิกภาพของบรรณาธิการ และหัวหน้าข่าวที่ไม่เด็ดขาด กองบรรณาธิการจึงมีแรงกดดันในเชิงการแข่งขัน และจากการบริหารงานน้อย ทำให้นักข่าวเป็นตัวของตัวเองสูง ส่งผลให้บางครั้งละเลยต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจังในการปฏิบัติงาน ผลงานที่ออกมาจึงไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้อย่างเต็มที่

จากเหตุผลและปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เอง มีส่วนทำให้เนื้อหาบางส่วน

ในฉบับแยกส่วนจุดประกาย ไม่เป็นไปตามนโยบายและความคาดหวังของ
บรรณาธิการ ขณะเดียวกันก็ไม่ตรงกับความต้องการของผู้อ่านเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม อีกด้านหนึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีความไม่สอดคล้องกันระหว่างความคิดเห็นของกองบรรณาธิการกับเนื้อหาที่ปรากฏ และเนื้อหาที่ปรากฏกับความคิดเห็นของผู้อ่าน แต่กองบรรณาธิการและผู้อ่านต่างก็มีความคิดเห็นด้านเนื้อหาใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสาระสำคัญของเนื้อหา พบว่ากองบรรณาธิการมีความเห็นตรงกันกับผู้อ่านทุกประการ ส่วนลักษณะเนื้อหา ปรากฏว่าผู้อ่านและกองบรรณาธิการให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันในระดับที่ 2 เช่นเดียวกัน ทั้งนี้จะเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

1. การคาดคะเนความต้องการของผู้อ่าน ของผู้บริหารและกองบรรณาธิการ จากการศึกษาพบว่าผู้ส่งสารสามารถคาดเดาความต้องการของผู้รับสารได้ใกล้เคียงความเป็นจริง ดังที่ นายอดิศักดิ์ สิมบรุ่งพัฒนกิจ กล่าวถึงผู้อ่านของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจว่า

"คนทหาหนังสือพิมพ์ของกรุงเทพธุรกิจ กับคนอ่านจะมีความคิด
ใกล้ๆ กัน เพราะฉะนั้นความร่วมมือต้องมี นักธุรกิจจำนวนมากที่เดียวที่มีความคิด
ในเรื่องของสังคม คือไม่ได้เอาเปรียบสังคม แต่เข้าใจสังคมด้วย ผมคิดว่าคนอ่าน
ของผม ถ้ามี 100 คน จำแนกออกเป็นคนอ่านจริงจริงเรื่องหุ้น ไม่สนใจอย่างอื่น
เลยประมาณ 30% คนอ่านทั่วไปที่เป็นนักธุรกิจที่ไม่ได้เล่นหุ้นมากประมาณ 50% ที่
เหลือเป็นนักวิชาการ ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ ซึ่งอาจจะไม่ได้เล่นหุ้น แล้วกลุ่ม
นี้ก็จะสนใจประเด็นทางสังคม"

นอกจากนี้บรรณาธิการกรุงเทพธุรกิจ ยังได้กล่าวถึงแนวความคิด
ในการจัดทำฉบับแยกส่วนของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจว่า

"คนอ่านมีหลายประเภท คนๆหนึ่งไม่จำเป็นต้องอ่านทุกฉบับแยก ส่วนในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ คือเราไม่ได้ทำหนังสือพิมพ์ให้อ่านทุกส่วน เหมือนกับที่โทรทัศน์ไม่ได้ทำให้คนดูตลอดตั้งแต่เช้าจรดเย็น อาจจะดูช่วงเดียว หรือส่วนเดียวก็ได้ ไม่มีปัญหา"

2. กระแสสังคม หรือบริบททางสังคมไม่เพียงมีผลต่อมุมมองทัศนคติ ของนักเขียนนักข่าว ยังมีส่วนกำหนดความสนใจของผู้อ่านด้วย ดังนั้นในขณะที่สังคมไทยกำลังตื่นตัวในปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมเช่นในปัจจุบัน โดยตระหนักว่าเป็นผลมาจากการขาดจิตสำนึกร่วมกันของคนส่วนใหญ่ ผู้อ่านฉบับแยกส่วนจุดประกาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาดี และมีรายได้สูง จึงมีความสนใจและต้องการเนื้อหาด้านนี้เป็นทุนเดิม และสารคดีก็เป็นวิธีการนำเสนอที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านในส่วนนี้ได้ ดังที่ รศ. มาลี บุญศิริพันธ์ กล่าวถึงบทบาทของสารคดีในสื่อสิ่งพิมพ์ว่า (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535)

"ตลอดช่วงเวลาที่สื่อมวลชน ได้กลายเป็นสถาบันสาธารณะที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาสังคม การเขียนสารคดีในสื่อสิ่งพิมพ์ได้ถูกพัฒนามากขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นรูปแบบการกระตุกสำนึกทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งทางหนึ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการรับสารของผู้อ่านหลายโครงการ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้อ่านส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการอ่านสารคดีในสื่อสิ่งพิมพ์มากเป็นสองรองจากการอ่านข่าว โดยเฉพาะในสารคดีประเภทให้สาระความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันและสิ่งที่เป็นธรรมชาติรอบตัวมนุษย์"

ด้วยเหตุนี้ กองบรรณาธิการจึงมีความคิดเห็นด้านเนื้อหาสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อ่านโดยส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าหากกองบรรณาธิการสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาได้ตามความคาดหวังของตนแล้ว แน่ใจว่าจะทำให้ผู้อ่านพอใจมากยิ่งขึ้น และประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างกองบรรณาธิการ กับผู้อ่านผ่านทางเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายย่อมเพิ่มสูงขึ้นด้วย

นอกเหนือจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ กับเนื้อหา และผู้อ่านแล้ว ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึง เนื้อหาที่ควรนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ ตามแนวคิดจากแบบจำลองความเข้าใจระหว่างกัน Coorientation Model ซึ่งกล่าวไว้ว่า กองบรรณาธิการอาจจัดเนื้อหาเพื่อนำเสนอได้ 3 ประเภท คือ

1. เนื้อหาที่เป็นความสนใจของกองบรรณาธิการ และตรงกับ ความสนใจของผู้อ่าน
2. เนื้อหาที่กองบรรณาธิการเห็นว่าสำคัญ และมีคุณค่า แต่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้อ่าน
3. เนื้อหาที่กองบรรณาธิการไม่ให้ความสนใจ และเห็นว่าไม่มีคุณค่า แต่ผู้อ่านส่วนใหญ่ให้ความสนใจและมีความต้องการ

ในลักษณะนี้ เนื้อหาที่ควรนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ทั่วไป รวมถึงฉบับแยกส่วนจุดประกาย ควรเป็นเนื้อหาที่เป็นความสนใจของกองบรรณาธิการ และตรงกับความสนใจของผู้อ่านมากที่สุด ส่วนเนื้อหากลุ่มที่ 2 คือเนื้อหาที่กองบรรณาธิการเห็นว่าสำคัญ และมีคุณค่า แต่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้อ่าน หากต้องการนำเสนอ ควรนำเสนอในปริมาณที่เหมาะสม สำหรับเนื้อหาประเภทที่ 3 นั้นกองบรรณาธิการควรระมัดระวัง หากเห็นว่าไม่มีคุณค่าจริงๆ ไม่ควรจะนำเสนอเพียงเพื่อเอาใจตลาด เพื่อเพิ่มยอดขายเท่านั้น ทั้งนี้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือสื่อมวลชนด้วย

เมื่อนำแนวคิดจากแบบจำลองดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกับผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า ฉบับแยกส่วนจุดประกายมีการนำเสนอเนื้อหาสองประเภท คือประเภทที่ 1 เป็นเนื้อหาที่กองบรรณาธิการให้ความสนใจและตรงกับความสนใจ

ใจของผู้อ่าน ค่อนข้างมาก และประเภทที่ 2 คือเนื้อหาที่กองบรรณาธิการเห็นว่าสำคัญ และมีคุณค่า แต่ผู้อ่านไม่ต้องการ แต่กระนั้นก็ได้หมายความว่ากองบรรณาธิการให้ความสำคัญกับความสนใจของผู้อ่านมากที่สุด ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์กองบรรณาธิการจุดประกาย พบว่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่ตนเองเห็นว่าสำคัญและมีคุณค่า โดยให้ความสำคัญกับความสนใจของผู้อ่านในอันดับรองลงไป

ประจวบ วัจจ หัวหน้าข่าวบก กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

"ยอมรับว่า บางครั้งไม่เคยคำนึงถึงความสนใจของคนอ่านเลย ทำตามความคิดของตนเป็นหลัก โดยมุ่งไปว่าต้องการให้เรื่องที่น่าสนใจออกกระทบใจผู้ที่เกี่ยวข้อง จนนำไปสู่ทางแก้ไขปัญหา เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมมากกว่า"

สากล เจริญ นักข่าวทีมข่าวบก ให้ความเห็นในลักษณะเดียวกัน

"อรรถประโยชน์ต่อสังคมเป็นสิ่งที่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เนื่องจากอาชีพผู้สื่อข่าวไม่ใช่อาชีพที่ไร้สาระ เป็นอาชีพที่ทำงานเพื่อสังคมจริงๆ ส่วนการทำตามความสนใจของผู้อ่าน โดยไม่สนใจว่าผู้อ่านจะได้สาระหรือไม่นั้นไม่เห็นด้วยเลย เพราะถ้าเอาสิ่งไร้สาระมาเขียน ทั้งคนเขียนและคนอ่านก็จะไม่ได้อะไรเลย"

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ดังนั้นการที่ฉบับแยกส่วนมีเนื้อหาประเภทที่ 1 ค่อนข้างมาก น่าจะเกี่ยวข้องกับลักษณะทางประวัติศาสตร์และความสนใจ ของกองบรรณาธิการกับผู้อ่าน ซึ่งมีความใกล้เคียงกัน จึงทำให้เรื่องที่กองบรรณาธิการสนใจ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้อ่านด้วย แต่กระนั้นผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่ามีเนื้อหาอีกจำนวนหนึ่งซึ่งกองบรรณาธิการให้ความสำคัญ แต่ผู้อ่านไม่มีความต้องการเนื้อหาในด้านนี้มากนัก ได้แก่ เรื่องที่มุ่งกระตุ้นสำนึกทางสังคมอย่างเด่นชัด ซึ่งมีผลทำให้ผู้อ่านจำนวนไม่น้อยรู้สึกว่ามีฉบับแยกส่วนจุดประกาย มีการนำเสนอเนื้อหาประเภทนี้มากเกินไป

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของการสื่อสารแล้ว ผลการวิจัยที่พบว่า ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการกับผู้อ่านมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันสูงนั้นหมายถึง ประสิทธิภาพของการสื่อสารที่มีฉบับแยกส่วนจุดประกายเป็นสื่อ นั้นอยู่ในระดับสูง ดังที่ Hugh M. Culberson กล่าวว่าความเห็นพ้องกันหรือความคล้ายคลึงกันระหว่างความพอใจและความสนใจของกองบรรณาธิการ หรือ EO (Editor's Own preference) กับความสนใจและความต้องการของผู้อ่าน หรือ AO (Audience's Own preference) จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพสูงก็ต่อเมื่อ EO และ AO มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันสูง (Hugh M. Culberson, 1975-6)

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกาย ตามแนวคิดเรื่องคุณลักษณะของสารคดี ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ คือ การสร้างสรรค์ (Creativity) มีอัตวิสัย (Subjectivity) อันเกิดจากลีลาของผู้เขียน การให้ความบันเทิง (Entertainment) การให้ข่าวสาร (Informativeness) การไม่ล้าสมัยไปตามกาลเวลา (Unperishable) และความยาวที่เหมาะสม (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535) พบว่าคุณลักษณะของสารคดีในแต่ละข้อที่ปรากฏในเนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกายมีข้อดี ข้อด้อย รวมทั้งแนวทางในการปรับปรุง ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

1. การสร้างสรรค์ ในการสร้างสรรค์เนื้อหาที่มีความน่าสนใจนั้น มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ เนื้อหาสาระและรูปแบบการเขียน ด้านเนื้อหาพบว่าฉบับแยกส่วนจุดประกาย มีการสร้างสรรค์ประเด็นหรือมุมมองใหม่ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการอธิบายให้ข้อมูลความรู้ ส่วนด้านการนำเสนอ พบว่ามีการสร้างสรรค์แนวการเขียนใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ยังคงอยู่ในสัดส่วนที่น้อย เมื่อเทียบกับการนำเสนอในรูปแบบของรายงาน อย่างไรก็ตามก็ตีในเรื่องรูปแบบการเขียนนี้ ผลจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้อ่าน แสดงให้เห็นว่าผู้อ่านไม่ได้ให้ความสำคัญกับความแปลกใหม่ของวิธีการเขียน แต่พอใจกับการนำเสนอด้วย

ภาษาเรียบง่ายและกระชับมากกว่า ในการเขียนสารคดี นอกจากผู้เขียนจะมีอิสระ
มากพอที่จะใช้ความรู้ความสามารถในการผูกเรื่อง ลำดับความได้ตามที่ตนปรารถ
นา ผู้เขียนยังสามารถกำหนดได้ทั้งรูปแบบและเนื้อหา

ชื่อนี้ ธาวิต สุขพานิช นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ จากมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้วิจารณ์เนื้อหาของฉบับแยกส่วนจุดประกาย ในโอกาส
การเสวนาหัวข้อ "จุดประกาย ในสายธารข่าวสาร" ของกองบรรณาธิการจุด
ประกายว่า

"เนื้อหาของจุดประกายเป็นเหมือนไฟจุดแซ็ก ๆ ๆ ๆ ไปเรื่อยๆ
ทั่วไปหมด เข้าใจว่าน่าจะมาจากการเน้นสมาชิกประจำ กลัวว่าสมาชิกประจำจะ
เบื่อ ก็เลยจุดไปเรื่อยๆ เหมือนกับไฟตะไวทุกเรื่อง ทำให้เนื้อหาไม่ลึกซึ้ง ไม่มี
การตามประเด็นอย่างต่อเนื่อง"

ดังนั้นในการสร้างสรรค์ด้านเนื้อหา นอกจากความหลากหลาย
ของเนื้อหาในด้านต่างๆ แล้ว ยังควรคำนึงถึงความลึกซึ้ง และมุมมองต่างๆ
อย่างรอบด้าน โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ร่วมงานภายในและภายนอกกอง
บรรณาธิการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอด้วย

2. **ความเป็นอัตวิสัย** จากแนวคิดเรื่องคุณลักษณะของสารคดี
กล่าวว่าโดยบุถุชนวิสัย เมื่อผู้สื่อข่าวเข้าไปสัมผัสกับบุคคลหรือเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด
ย่อมมีอารมณ์ความรู้สึกร่วม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถจะสอดแทรกลงในข่าวได้ แต่
สารคดีเป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้เขียนสามารถบรรยายถ่ายทอดอารมณ์ และความคิดเห็น
ของตนเองโดยเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสม ในการศึกษาระดับแยกส่วนจุดประกาย
กองบรรณาธิการมีความเห็นว่า การเสนอความเห็นหรือจุดยืนของผู้เขียนหรือสำนัก
ขึ้นอยู่กับเนื้อหาแต่ละประเภท

องอาจ พึ่งพาพิชัย บรรณาธิการจุดประกายให้สัมภาษณ์ว่า

"ถ้าคนเขียนอยากแสดงทัศนะและจุดยืนของตนเองลงไป ต้องสามารถนำเสนอเหตุและผลได้อย่างยุติธรรม ต้องระวังข้อมูลที่ยังได้แย้งที่ไม่สามารถนำมาตีแผ่ได้อย่างเท่าเทียม"

อมรรัตน์ หมุดทอง นักข่าวทีมข่าวบก แสดงความคิดเห็นว่า

"บางครั้งไม่จำเป็นต้องตัดสินชี้ถูกชี้ผิดลงไปในเรื่อง แสดงอารมณ์ร่วม หรือทำให้ผู้อ่านคล้อยตามด้วยภาษา แต่สามารถนำเสนอข้อมูลหลายๆ ด้านให้ผู้อ่านได้ใช้ประกอบการพิจารณา และโดยข้อมูลที่ผู้เขียนนำมาเสนอไว้บนเนื้อหาจะเป็นตัวที่บอกได้ว่าอะไรเป็นอะไร"

ประจวบ วัจจ หัวหน้าทีมข่าวบกให้ความเห็นในทานเองเดียวกัน

"แน่นอนว่าเนื้อหาสารคดีทุกชิ้นในจุดประกายจะมีทัศนคติบางอย่าง แต่จะมากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของบุคคลากร คือไม่เข้าใจเรื่องนั้นๆ พอที่จะเลือกจุดยืนของตนเองได้ ข้อมูลน้อยไม่สามารถตอบตัวเองได้ว่าคิดอย่างไร ขาดความมั่นใจในบางสิ่งบางอย่าง และเทคนิคในการนำเสนอ บางครั้งอาจจะไม่ได้ให้คำตอบอย่างชัดเจนในเรื่องนั้น แต่โทนของเรื่องจะออกมาเองว่าผู้เขียนคิดอย่างไร"

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ในเรื่องเดียวกันนี้ผลจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้อ่าน

ปรากฏว่า ผู้อ่านฉบับแยกส่วนจุดประกายเห็นว่าการที่ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นหรือพรรณาบรรยากาศให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตาม หรือไม่นั้น ไม่ใช่ประเด็นสำคัญนัก อาจกล่าวได้ว่าอัตวิสัยของผู้เขียนจะแสดงออกได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเทคนิคการนำเสนอของผู้เขียนเอง

๖. ความบันเทิง เนื่องจากนโยบายของฉบับแยกส่วนจุดประกาย ในด้านบันเทิงคือการนำเสนอสาระบันเทิง และเมื่อพิจารณาจากผลการ

วิเคราะห์ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ ต่อบทบาทของฉบับแยกส่วนจุดประกาย จัดให้บทบาทการให้ความบันเทิงอยู่ในอันดับสุดท้าย รวมทั้งกองบรรณาธิการส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลิกของจุดประกายนั้น ควรนำเสนอเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ ในด้านการเขียนต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของหนังสือพิมพ์รายวันด้วย ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาสารคดีที่มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อความผ่อนคลาย เบาสบาย โดยใช้ภาษาที่มีชีวิตชีวา สร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้อ่าน จึงมีส่วนที่ค่อนข้างน้อยในฉบับแยกส่วนจุดประกาย ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ผู้อ่านแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านต้องการให้เพิ่มเนื้อหาประเภทนี้ อย่างไรก็ตามอีกด้านหนึ่งผู้อ่านสามารถได้รับความเพลิดเพลินจากอรรถรสในการเขียนสารคดีได้ แต่ทั้งนี้กองบรรณาธิการจะต้องพิจารณาถึงรูปแบบที่เหมาะสมในการนำเสนอสารคดีของฉบับแยกส่วนจุดประกาย

จากผลการวิจัยเนื้อหาและการศึกษา "ความน่าอ่าน" ของข้อเขียนในสื่อมวลชนหลายชั้น สรุปแนวทางวัดความเข้าใจสำหรับบุคคลทั่วไปในการรับรู้เนื้อหาของข้อเขียนที่น่าสนใจคือ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535)

- 1) การใช้ประโยคสั้น กระชับ จะมีประสิทธิภาพมากกว่าประโยคยาว เยิ่นเย้อ
- 2) การใช้คำสั้นๆ ดีกว่าคำยาวๆ
- 3) การใช้ภาษาธรรมดาที่คุ้นเคยอยู่แล้ว ดีกว่าการใช้ภาษาที่ไม่คุ้นเคย
- 4) ความเป็นสามัญแบบบุถุชน เช่น การกล่าวถึงคนรู้จัก ความเป็นกันเอง มักจะทวีความน่าอ่านมากขึ้น

4. ให้ข่าวสาร สำหรับสารคดีผู้อ่านจะได้ทั้งข่าวสาร ข้อเท็จจริง บรรยากาศ ตลอดจนเกร็ดความรู้ซึ่งหาไม่ได้จากข่าว ซึ่งการทำหน้าที่ในส่วนนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหาต่างๆ ของฉบับแยกส่วนจุดประกาย ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบของสารคดีให้อ่านง่ายให้กับการนำเสนอสาระความรู้ พร้อม

ไปกับบรรณรศจากการใช้ภาษาและลีลาของผู้เขียน โดยเฉพาะในฉบับแยกส่วนจุดประกาย ซึ่งไม่มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่และกรอบเกณฑ์ในการนำเสนอเนื้อหา ทำให้บทบาทที่โดดเด่นที่สุดของฉบับแยกส่วนจุดประกายด้านข้อมูลข่าวสาร ก็คือ การอธิบายไขความ แสดงทัศนหะความคิดเห็น เพื่อประสานส่วนต่างๆ ของสังคม (Correlation) หรืออาจกล่าวได้ว่าฉบับแยกส่วนจุดประกายมีศักยภาพในการปฏิบัติภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งในฐานะสื่อมวลชน นั่นคือ การแปลความหมายของสังคม (Interpreting the society to itself) กล่าวคือ เป็นช่องทางในการเสนอความคิดเห็นต่างๆ ให้ผู้อ่านสามารถนำไปพัฒนาแนวคิดของตนเอง เพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน และในทางอ้อมยังเป็นการปลูกฝังค่านิยมบางอย่างให้กับสมาชิกในสังคมด้วย

5. **ไม่ลำสมัย** แม้ว่าสารคดีจะมีคุณค่ายืนนานกว่าข่าว เพราะคุณสมบัติสำคัญของสารคดีคือสาระความรู้และความบันเทิง แต่เนื่องจากสารคดีหลายเรื่องที่น่าสนใจในฉบับแยกส่วนจุดประกาย มีข้อมูลเบื้องต้นมาจากข่าว ทำให้กองบรรณาธิการคำนึงถึงความทันเหตุการณ์พอสมควร แสดงให้เห็นในผลการสำรวจความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ ซึ่งให้คะแนนความรวดเร็วในการรายงานอยู่ในระดับพอใช้ โดยให้เหตุผลว่าฉบับแยกส่วนจุดประกายเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน และกำหนดออกเป็นประจำทุกวัน จึงน่าจะมีศักยภาพพอที่จะนำเสนอเนื้อหาได้ทันเวลา หากนำเสนอช้าเกินไป ผู้อ่านอาจได้รับข้อมูลจากที่อื่น ทำให้เรื่องที่น่าสนใจไม่น่าสนใจและไม่มีคุณค่า ขณะเดียวกันผลการวิจัยความคิดเห็นของผู้อ่านด้านความรวดเร็วในการรายงาน กลับชี้ให้เห็นว่าสารคดียังได้เปรียบบนแง่ของอายุความทันสมัยยาวนานกว่า กล่าวคือ ผู้อ่านประเมินความรวดเร็วในการรายงานของฉบับแยกส่วนจุดประกายอยู่ในเกณฑ์ดี

6. **ความยาว** การนำเสนอสารคดี ความยาว คือองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้สารคดีนั้นน่าสนใจหรือน่าเบื่อหน่าย สารคดีที่ยาวเกินไป โดยไม่จำเป็น ไม่คำนึงถึงความสนใจของกลุ่มเป้าหมายหลัก ขาดจุดสนใจที่ชัดเจนแน่นอน

จะทำให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารคดีในหนังสือพิมพ์ไม่ควรจะยาวมากจนเกินไป ซึ่งในส่วนของกองบรรณาธิการจุดประกายเอง ให้คะแนนความยาวของสารคดีอยู่ในระดับพอใช้ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์สารคดีในฉบับแยกส่วนจุดประกาย พบว่าเนื้อหาสารคดีมักถูกกำหนดโดยพื้นที่ กล่าวคือสารคดีฉบับมีพื้นที่ 1 หน้าครึ่ง สารคดีด้านศิลปวัฒนธรรม บันเทิง ผู้หญิง-ผู้ชาย และอื่นๆ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ประมาณครึ่งหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้เขียนจะต้องเขียนสารคดีให้เพียงพอพื้นที่ที่กำหนดไว้อย่างตายตัวแล้ว ในการแก้ปัญหากรณีที่เรื่องยาวหรือสั้นเกินไป จะทำโดยการลดหรือขยายภาพ ลดหรือขยายตัวหนังสือแทน ทำให้การจัดหน้าของฉบับแยกส่วนจุดประกายหลายฉบับไม่โดดเด่นสวยงามเท่าที่ควร สำหรับนักเขียนนักข่าวบางคนแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการกำหนดพื้นที่ (คอลัมน์นิ้ว) ที่พอดีกับการจัดหน้าให้สวยงาม โดยประมาณจากคอลัมน์ต่างๆ ในหน้าและจำนวนภาพประกอบ แล้วพยายามเขียนให้พอดีกับปริมาณพื้นที่ที่เหลืออยู่

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหายังพบว่า สารคดีจำนวนไม่น้อยในฉบับแยกส่วนจุดประกาย ขาดความกระชับในการนำเสนอ บางครั้งเป็นการถอดความจากเทปโดยไม่มีการตัดทอนคำซึ่งไม่มีความหมาย ทำให้เรื่องเยิ่นเย้อเกินไป แม้ว่าจะใช้ภาษาที่เรียบง่ายก็ตาม

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดเรื่องคุณลักษณะของสารคดี ที่กล่าวถึงความยาวของสารคดีว่า สารคดีที่ดีควรมีอิสระที่จะให้ความยาวเท่าใดก็ได้ ตรายศที่ต้องการให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อเขียนอย่างครบถ้วน และสารคดีในสิ่งพิมพ์ควรเน้นสาระมากกว่าการเส่นसानวน หรืออรรถรสทางภาษา ดังนั้น ความยาวของสารคดีจึง เป็นข้อที่กองบรรณาธิการจุดประกายต้องทบทวนอีกครั้ง

3. ควรหาความสมดุลระหว่างเนื้อที่ที่จัดไว้สำหรับเนื้อหาด้านหนึ่ง ด้านใดโดยเฉพาะ กับเนื้อที่ที่เปิดสำหรับการนำเสนอเนื้อหาต่างๆ อย่างหลากหลาย เนื่องจากจะทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามเนื้อหาตามที่สนใจได้ ขณะเดียวกัน จะมีเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาได้ ในทางเศรษฐศาสตร์หมายถึง ความมีเสถียรภาพและการสร้างความประหลาดใจให้กับลูกค้า ซึ่งมีผลต่อการดึงดูด ความสนใจของผู้อ่านด้วย

4. เพื่อให้ฉบับแยกส่วนประเภทสารคดีมีความหลากหลาย ควร มีการจัดทำบัญชีรายชื่อ (Index) เพื่อสำรวจเนื้อหาที่ได้นำเสนอในระยะเวลา 1 เดือนหรือมากกว่านั้น ทั้งนี้จะช่วยให้องค์กรบรรณาธิการสามารถประเมินได้ว่ามี เนื้อหาประเภทใดบ้างที่นำเสนอไปแล้ว มากหรือน้อยเพียงใด และเนื้อหาประเภท ใดที่ยังขาดตกบกพร่องไป

5. ควรมีช่องทางสื่อสารกลับ ที่เปิดกว้างสำหรับการแสดงทัศนะ ความคิดเห็นในด้านต่างๆ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์การนำเสนอเนื้อหาของฉบับแยก ส่วน เพื่อตรวจสอบความพึงพอใจ ความสนใจของผู้อ่าน ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้ จากผู้อ่านมาใช้ในการสร้างสรรค์ประเด็นใหม่ๆ ด้วย

6. เพื่อให้ฉบับแยกส่วนประเภทสารคดีสามารถนำเสนอเนื้อหา ได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน กองบรรณาธิการควรจัดระบบข้อมูล และส่งเสริม การค้นหาข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพให้กับนักเขียนนักข่าว อาทิ การจัดระบบ ฐานข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสารคดี จัดหาหนังสือ หรือเอกสารอ้างอิง สำหรับใช้ประกอบการเขียนสารคดี อบรมการ ใช้เครือข่ายข้อมูล Internet ให้กับนักเขียนนักข่าว หรือหาบุคลากรผู้ชำนาญกา ทำหน้าที่ในการค้นหาข้อมูลโดยเฉพาะ เป็นต้น

7. ควรมีความยืดหยุ่นในการจัดแบ่งคอลัมน์ หรือพื้นที่ในการนำเสนอเนื้อหา เพื่อเปิดโอกาสให้นักเขียนนักข่าวมีอิสระในการกำหนดความยาวของสารคดีให้เหมาะกับสาระและวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงจุดสนใจ (Focue Point) ได้ โดยไม่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย

8. การเขียนสารคดี ควรคำนึงถึงรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้อ่าน เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้กองบรรณาธิการควรให้ความสำคัญกับการตรวจทานต้นฉบับ เพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่นำเสนอ ทั้งนี้ เพราะความถูกต้องแม่นยำและการนำเสนอที่สร้างความเข้าใจได้ตรงกัน ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร จะทำให้ฉบับแยกส่วนประเภทสารคดีฉบับนั้นได้รับการยอมรับ และความเชื่อถือจากผู้อ่านในระยะยาวด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย